

Lausuntotiivistelmä

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi
ulosottokaaren 4 luvun 48 §:n väliaikaisesta
muuttamisesta

Sisältö

1	Johdanto	3
1.1	Tausta	3
1.2	Luonnos hallituksen esitykseksi ulosottokaaren muuttamisesta	4
1.3	Pyydetyt ja saadut lausunnot	4
2	Lausuntopalaute.....	6
2.1	Yhteenveto	6
2.2	Ministeriöt, valtion virastot ja laitokset.....	6
2.3	Yhdistykset, intressiorganisaatiot, asiantuntijat ja kansalaiset	9

1 Johdanto

1.1 Tausta

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman mukaan hallitus selvittää pikaisesti vaalikauden alussa ulosottokaaren muutostarpeet, esimerkiksi velallisen suojaosan kohdalla, ja tekee tarvittavat lainsäädännölliset muutokset. Muutostarpeista on tehty selvitys valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan hankkeena. Selvitystyön tulokset julkaistiin 26.5.2021 tutkimusraportissa Ulosottovelka, sosiaaliturva ja työn tarjonta (jatkossa TEAS-selvitys). Oikeusministeriö pyysi TEAS-selvityksestä lausuntoja sidosryhmiltä ja asiantuntijoilta ja julkaisi saadusta lausuntopalautteesta tiivistelmän (Ulosottokaaren muutostarpeet: Tutkimusraportti Ulosottovelka, sosiaaliturva ja työn tarjonta : Lausuntotiivistelmä).

TEAS-selvityksen ja siitä saadun lausuntopalautteen pohjalta hallitus linjasi työllisyystoimia koskevassa kannanotossaan 11.2.2022, että hallitus valmistelee syysistunto-kaudella 2022 eduskunnalle annettavaksi vapaakuukausien lisäämistä koskevan hallituksen esityksen. Esitys on annettu eduskunnalle syyskuussa 2022 (HE 142/2022). Oikeusministeriössä on lisäksi käynnistetty hallituksen linjauksen mukaisesti selvitys ulosmittauksen laskentasaäntöjen ja sosiaaliturvaetuuksien yhteensovittamisesta. Selvityksellä luodaan tietopohjaa ulosmittausjärjestelmän laajemmalle uudistamiselle ja muun muassa sen arviointiin, millaisia työllisyysvaikutuksia mahdollisella uudistuksella voisi olla. Selvitystyö on oikeusministeriössä kesken.

Venäjän sota Ukrainassa on merkittävästi muuttanut talouden tilaa ja näkymää Suomessa. Suomea ja koko Eurooppaa uhkaa perustarpeisiin, kuten lämmitykseen, ruokaan ja kulutushyödykkeisiin, kohdistuva niukkuus, joka johtaa hintojen nousuun. Venäjän hyökkäys Ukrainaan tulee välillisesti vaikuttamaan ostovoimaan myös Suomessa. Vastauksena vallitsevaan tilanteeseen hallitus päätti 1.9.2022 budjettiriihessä useista toimista kansalaisten ostovoiman tukemiseksi. Yhtenä tällaisena toimenpiteenä hallitus päätti käynnistää kokeilun ulosoton suojaosuuden korottamisesta takuueläkkeen tasolle vuoden 2023 ajaksi.

1.2 Luonnos hallituksen esitykseksi ulosottokaaren muuttamisesta

Suojaosuuden korottamista koskeva hallituksen esityksen luonnos valmisteltiin oikeusministeriössä virkatyönä. Esityksen tavoitteena on korottaa ulosoton suojaosuus takuueläkkeen tasolle vuoden 2023 ajaksi. Suojaosuutta korottamalla lisättäisiin velallisten käyttöön jäävien tulojen määrää ja tuettaisiin siten heidän ostovoimaansa poikkeuksellisessa taloudellisessa tilanteessa. Samalla saataisiin konkreettista tietoa suojaosuuden korottamisen vaikutuksista perimistulokseen, käsittelyaikaan sekä muutoin velallisten ja velkojien asemaan.

Hallituksen esityksen luonnoksessa esitettyjä muutoksia kuvailaan tarkemmin jäljempänä saadun lausuntopalautteen yhteydessä.

1.3 Pyydetty ja saadut lausunnot

Luonnos hallituksen esitykseksi oli avoimesti nähtävissä 21.–30.9.2022 osoitteessa www.lausuntopalvelu.fi ja kaikki halukkaat tahot voivat antaa asiassa lausuntonsa. Lausuntoaika oli asian kiireellisyyden vuoksi tavanomaista lyhyempi.

Oikeusministeriö pyysi erikseen lausuntoa 38 taholta. Lausuntoja saapui yhteensä 29. Lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta. Tähdellä merkityt (*) antoivat lausunnon:

Akava ry*
Eduskunnan oikeusasiamies
Elinkeinoelämän Keskusliitto EK*
Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
Finanssiala ry*
Helsingin yliopisto/professori Tuula Linna*
Insolvenssioikeudellinen yhdistys ry
Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
Kansaneläkelaitos*
Kihlakunnanulosottomiehet ry
Kuluttajaliitto ry*
Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
Luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat ry
Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
Oikeushallinnon henkilökunta OHK ry

Oikeushallinnon toimihenkilöt JHL ry
Oikeusrekisterikeskus*
Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
Sosiaali- ja terveysministeriö*
STTK ry*
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry*
Suomen Asianajajaliitto*
Suomen Kihlakunnanvoudit ry
Suomen Lakimiesliitto ry*
Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry*
Suomen Ulosottoylitarkastajat ja -tarkastajat ry*
Suomen velalliset ry*
Suomen Yrittäjät*
Takuusäätiö sr.*
Tuomioistuinvirasto
Työ- ja elinkeinoministeriö*
Työeläkevakuuttajat TELA ry*
Työttömien Keskusjärjestö ry*
Ulosottolaitos*
Valtiovarainministeriö*
Velkaneuvonta ry
Verohallinto*

Lisäksi lausunnon antoi yksittäinen kansalainen ja Pelastakaa Lapset ry. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia ilmoitti, ettei apulaisoikeusasiamies anna asiassa lausuntoa. Samoin Tuomioistuinvirasto ilmoitti, ettei se anna lausuntoa asiassa.

2 Lausuntopalaute

2.1 Yhteenvedo

Lausunnonantajista noin kolme neljäsosaa toteaa joko kannattavansa esitystä tai ettei heillä ole siitä huomautettavaa. Neljä lausunnonantajaa (Pelastakaa Lapset ry, STTK ry, Suomen velalliset ry ja Työttömien Keskusjärjestö ry) katsovat, että suojaosuutta tulisi korottaa pysyvästi eikä vain määräaikaisesti. Pelastakaa Lapset ry ehdottaa lisäksi harkittavaksi, että myös velallisen elatuksen varassa olevan oman lapsen ja puolison lapsen osalta laskettavaa suojaosuutta nostettaisiin. Suomen velalliset ry esittää, että ehdotukseen tulisi liittää korko- ja toimenpidekulujen jäädyttäminen vuoden 2023 ajaksi. Työttömien Keskusjärjestö ry:n näkemyksen mukaan myös ulosmittauksen matemaattista kaavaa voitaisiin parantaa ja velkojen maksimikorkoa sekä perintäkulujen maksukattoa pienentää.

Professori Tuula Linna, Suomen Lakimiesliitto ry ja Suomen Ulosottoylitarkastajat ja -tarkastajat ry pitävät esityksen tarkoitusta hyvänä, mutta katsovat, että valittu keino ei ole kannatettava. Linnan ja Suomen Lakimiesliitto ry:n näkemyksen mukaan perustelumpaa olisi helpottaa ulosottovelallisten tilannetta kehittämällä vapaakuukausijärjestelmää. Myös Ulosottolaitos katsoo, että suojaosuuden korottamisen vaikutukset olisivat pääosin negatiiviset ja että ulosottomenettelyn helpotukset voidaan kohdentaa pienituloisimpiin velallisiin ulosoton vapaakuukausilla. Suomen Ulosottoylitarkastajat ja -tarkastajat ry tuo vapaakuukausiuudistuksen lisäksi parempana vaihtoehtona esiin ulosmittaussäännösten muuttamisen esimerkiksi siten, että tulorajaulosmittauksessa suojaosuuden ylittävästä nettopalkan osasta ulosmitattaisiin nykyisen kahden kolmasosan sijaan puolet.

Kriittisimmin ehdotukseen suhtautuu Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry, jonka mukaan aiemmin esitettyä vapaakuukausiuudistusta (HE 142/2022) voidaan pitää isona ratkaisuna, joka tukee velallisten ostovoimaa. Kahta samanaikaista uudistusta ei voida Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry:n näkemyksen mukaan pitää velkojen kannalta kohtuullisena. Myös muun muassa Finanssiala ry ja Elinkeinoelämän Keskusliitto EK viittaavat lausunnoissaan jo ehdotettuun vapaakuukausiuudistukseen sekä sen yhteydessä esiin tuotuihin suojaosuuden korottamisen negatiivisiin vaikutuksiin. Sekä Finanssiala ry että Elinkeinoelämän Keskusliitto EK toteavat yhtäältä, ettei velkojen ulosottokertymää pidä vähentää, ja toisaalta että lakiesitys on perusteltu nykyisessä vaikeutuvassa taloustilanteessa. Molemmat arvioivat, että ehdotetun lainmuutoksen kokonaisvaikutus jäänee pieneksi lain määräaikaisuuden vuoksi. Finanssiala

ry, Elinkeinoelämän Keskusliitto EK ja Suomen Asianajajaliitto painottavat, että on tärkeää säilyttää tasapaino velkojien edun ja velallisen suojan välillä.

Ulosottolaitos arvioi lausunnossaan, että suojaosuuden korottamisen myötä velkojille tilitettävä perimistulos pienenee enemmän ja ulosmittauksen ulkopuolelle jäävien velallisten määrä on suurempi, kuin lausuntokierroksella olleessa esitysluonnoksessa on arvioitu. Jatkovalmistelussa on selvitetty, että Ulosottolaitoksen arviot perustuvat oikeusministeriön vuonna 2017 julkaisemaan Ulosoton kannustinloukkutyöryhmän mietintöön Ulosottoon liittyvien työllistymisen kannustinloukkujen purkaminen. Valtiovarainministeriö katsoo, että esitysluonnoksessa esitetyt toistuvaistulon ulosmittaamista koskevat laskelmat ovat perustellut. Kansaneläkelaitos arvioi, että suojaosuuden korottaminen vähentää toimeentulotukimenojen määrää ja asiakkuuksia. Ulosottolaitos toteaa, että arvio ehdotetun lainmuutoksen vaikutuksista Ulosottolaitoksen työmäärään on oikea. Valtiovarainministeriö pitää tärkeänä, että esitetty määrärahalisäys katsotaan oikeusministeriön pääluokan olemassa olevien määrärahojen puitteissa.

Useat lausunnonantajat, sekä esitystä kannattavat että siihen kriittisemmin suhtautuvat, ovat huolissaan ulosottovelkojen maksuaikojen pitenemisestä, korkokustannusten kasvamisesta, maksuhäiriömerkintöjen lisääntymisestä ja näiden seikkojen vaikutuksesta ylivelkaantumisen syvenemiseen. Osa lausunnonantajista toteaa, että suojaosuuden korottamisella on vaikutuksia yleisesti luoton myöntämisehtoihin ja luoton hintaan. Sanottu vaikutus kohdistuu myös muihin kuin ulosottovelallisiin. Takuusäätiö ja Suomen Ulosottoylitarkastajat ja -tarkastajat ry tuovat uudistuksen epäkohtana esiin myös sen, että suojaosuuden korotus ei helpota keskituloisiksi katsottavien velallisten asemaa.

Moni lausunnonantaja pitää tärkeänä seurata tarkasti ehdotetun väliaikaisen lain vaikutuksia velkojiin, velallisiin ja yhteiskuntaan laajemminkin (mm. työllisyyteen, vuokra-markkinoihin ja luoton myöntämiseen). Seurannan kautta voidaan saada tutkittua tietoa myöhemmin tehtävien lainmuutosten pohjaksi. Vaikutusten mittaamista tosin hankaloittaa se, että vapaakuukausiuudistuksen ja suojaosuuden korottamisen vaikutuksia ei ole tilastotiedoista eroteltavissa.

2.2 Ministeriöt, valtion virastot ja laitokset

Sosiaali- ja terveysministeriö ilmoittaa, ettei sillä ole huomautettavaa esitysluonnokseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö ilmoitti, ettei sillä ole asiassa lausuttavaa.

Valtiovarainministeriö pitää esitystä kannatettavana ja katsoo, että toistuvaistulon ulosmittaamista koskevat laskelmat ovat perustellut. Valtiovarainministeriö pitää tärkeänä, että esitetty määrärahalisäys katetaan oikeusministeriön pääluokan olemassa olevien määrärahojen puitteissa. Esityksen taloudelliset vaikutukset tulee käsitellä täydentävän talousarvion valmistelun yhteydessä.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri, Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri pitävät esitystä kannatettavana.

Kansaneläkelaitos tuo esille, että muutoksella on vaikutusta toimeentulotukeen. Toimeentulotuessa otetaan hakijan tai hänen perheenjäsenensä ulosoton kohteena olevista tuloista huomioon vain ulosoton jälkeinen, tosiasiallisesti käytettävissä oleva osuus. Mikäli tämä hakijan tai perheenjäsenen käytettävissä oleva osuus tuloista suurenee suojaosuuden korottamisen myötä, vaikuttaa se vastaavasti toimeentulotukeen siten, että se vähentää hakijalle maksettavaa toimeentulotuen määrää tai jopa niin, että hakijalle ei enää laadittavan laskelman perusteella muodostu ollenkaan oikeutta toimeentulotukeen. Tällä on toimeentulotukimenojen määrään ja asiakkuuksiin vähentävä vaikutus.

Oikeusrekisterikeskus toteaa, että suojaosuuden määräaikaisen korottamisen voidaan arvioida pienentävän jonkin verran myös Oikeusrekisterikeskuksen perimien sakkojen ja muiden saatavien vuotuista kertymää. Kokonaisuus ja ehdotetun lainmuutoksen tavoitteet huomioon ottaen Oikeusrekisterikeskus pitää ehdotettua väliaikaista lainmuutosta kuitenkin perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena.

Ulosottolaitoksen näkemyksen mukaan suojaosuuden korottamisen vaikutukset olisivat pääosin negatiiviset, kun huomioon otetaan siitä aiheutuvat haitat yksilölle ja laajemmin yhteiskunnassa. Ulosmittausjärjestelmä perustuu suojaosuuden määrään ja sen korottaminen vaikuttaa laajasti velallisiin, eikä ole ns. pienituloisiin kohdennettu toimenpide. Ulosottohelputukset voidaan kohdentaa vähiten ansaitseviin henkilöihin ulosmittauksen vapaakuukausilla.

Ulosottolaitos katsoo, että esityksessä on otettu kattavasti huomioon sen vaikutukset ulosoton kaikkiin osapuoliin ja Ulosottolaitokseen. Ulosottolaitos toteaa, että suojaosuuden korottaminen takuueläkkeen tasolle lisäisi niiden henkilöiden määrää, joiden tulot eivät ylitä suojaosuutta ja he jäisivät ulosotto-toimenpiteiden ulkopuolelle. Ulosotossa varattomaksi todettujen henkilöiden määrä ja maksuhäiriömerkintöjen aiheuttamat haitat lisääntyisivät. Suojaosuuden korottaminen pudottaisi arviolta noin 17 000 henkilöä ulosoton piiristä, joka on 23 % toistuvaistulon ulosmittauksen piirissä olevista velallisista. Tämä tarkoittaisi sen henkilöryhmän kasvua, jotka eivät esimerkiksi saa avuttua puhelinliittymää maksuhäiriömerkinnän vuoksi. Laajemmin katsottuna tämä

johtaa ihmisten eriarvoistumisen lisääntymiseen yhteiskunnassa ja siitä yksilölle aiheutuva haitta on merkittävä.

Ulosottolaitos toteaa, että esityksessä on huomioitu se, että ulosmittauskertymän vähäinen määrä voi käytännössä johtaa omaisuuden realisointiin. Ulosottomies ei voi edes sopia velallisen kanssa vapaaehtoisista suorituksista, jos tulot ovat alle suojaosuuden. Tällaisessa tapauksessa mahdollinen omaisuus on realisoitava tai velallinen todetaan varattomaksi.

Ulosottolaitos korostaa, että velkojen tehokkaalla perinnällä on vaikutus luottoyhteiskunnan toimivuuteen. Ulosottolaitoksen mukaan suojaosuuden korottamisesta aiheutuisi velkojille noin 90–95 miljoonan euron menetykset vuodessa ja julkisoikeudellisten velkojen osuus tästä olisi noin 40–43 miljoonaa euroa vuodessa. Sanottu merkitsee valtiolle tulojen menetystä. Muutoksella olisi mahdollisesti vaikutusta myös ihmisten luotokelpoisuuteen. Mahdollisuudet saada lainaa voisivat heikentyä, mikäli velkojen mahdollisuudet velanmaksuun heikentyvät. Luotonuksen ulkopuolelle jäävien henkilöiden määrä voisi kasvaa ja luotonehdot kiristyä.

Ulosottolaitos referoi lausunnossaan lisäksi suojaosuuden nostamista koskevaa vaikutusarviota, joka on tehty 26.5.2021 julkaistussa tutkimusraportissa Ulosottovelka, sosiaaliturva ja työn tarjonta. Tutkimuksessa esiin tulleet seikat eivät puolla suojaosuuden nostamista takuueläkkeen tasolle. Siltä osin kuin hallituksen esityksessä on arvioitu lainmuutoksen vaikutusta Ulosottolaitoksen työmäärään, tehty arvio on Ulosottolaitoksen näkemyksen mukaan oikea.

Ulosottolaitos toteaa, että uudistusten vaikutuksia on tärkeää seurata sekä ulosotossa että laajemmin sen ulkopuolella. Ulosoton vapaakuukausijärjestelmään ollaan uudistamassa samaan aikaan. Vaikutusten mittaamista hankaloittaa se, että vapaakuukausiuudistuksen ja suojaosuuden korottamisen vaikutuksia ei ole eroteltavissa.

Verohallinto ilmoittaa, ettei sillä ole huomautettavaa esityksen johdosta.

2.3 Yhdistykset, intressiorganisaatiot, asiantuntijat ja kansalaiset

Akava ry toteaa kannattavansa ehdotettua muutosta.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK toteaa, että esitysluonnoksen tavoitteet tukea velallisten tilannetta muuttuneessa maailmantilanteessa ovat kannatettavat ja ymmärrettävät. EK kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että eduskunnan käsittelyssä on parhailaan HE 142/2022 ulosottokaaren muuttamisesta (vapaakuukausiuudistus), jonka tavoitteena on helpottaa pienituloisten ulosottovelallisten asemaa lisäämällä heidän käyttöönsä jäävien tulojen määrää. Vapaakuukausien lisäämistä koskevan esityksen pohjalla olevassa TEAS-selvityksessä arvioitiin yhteensä kuusi erilaista uudistusvaihtoehtoa pienituloisten ulosottovelallisten aseman parantamiseksi ja näistä keinoista vapaakuukausien lisääminen nähtiin tarkoituksenmukaisimpana vaihtoehtona. Suojaosuuden nostaminen taas nähtiin varsin huonona vaihtoehtona.

EK kiinnittää lausunnossaan huomiota niihin perusteluihin, joita vapaakuukausiuudistusta koskevassa hallituksen esityksessä esitettiin arvioitaessa suojaosuuden korottamista vaihtoehtoisena keinona. Suojaosuuden nostaminen pienentäisi ulosmittauskertymää ja siten myös valtion ulosottomaksutuloja TEAS-selvityksessä arvioiduista uudistusvaihtoehtoista eniten. Uudistuksen työllisyysvaikutus olisi kuitenkin selvityksen mukaan ainoastaan hetkellinen ja pieni. Suojaosuuden nosto lisäisi ulosmittauksen ulkopuolelle jäävien ulosotossa olevien henkilöiden määrää TEAS-selvityksen mukaan noin 8 000 henkilöllä nykytilaan verrattuna. Ulosmittauksen ulkopuolelle jääminen tarkoittaisi ulosottovelallisille maksuhäiriömerkintää luottotietorekisteriin. Muutos vaikuttaisi myös muiden kuin ulosottovelkaisten pienituloisten lainansaantiin ja lainaehtoihin, koska luotonantajat arvioivat luottokelpoisuutta ottaen huomioon mahdollisuudet saada luotto tarvittaessa perityksi ulosottoimin. TEAS-selvityksen johtopäätöksen perusteella voidaan todeta, että ehdotetulla väliaikaisella lainsäädäntömuutoksella ei arvioida olevan merkityksellistä vaikutusta myöskään työllisyyteen.

EK:n näkemyksen mukaan velkojen ulosottokertymää ei pidä vähentää. Tehokas velkojansuoja on toimivan talouden edellytys. EK kuitenkin katsoo, että kokonaisvaikutus jäänee pieneksi ehdotetun lain määräaikaisuuden vuoksi. Lisäksi esitys on perusteltu nykyisessä vaikeutuvassa taloudellisessa tilanteessa. Määräaikaisen lakimuutoksen taloudellisia vaikutuksia velallisten asemaan ja velkojen kertymiin tulee kuitenkin muutoksen voimassaoloaikana pyrkiä seuraamaan ja selvittämään. Tärkeää on löytää lainsäädännössä sopiva tasapaino velkojen ja velallisten intressien välille.

Finanssiala ry (FA) korostaa, että tasapaino velkojen edun ja velallisen suojan kesken on tärkeää. FA arvioi, että ehdotetun muutoksen vaikutus velkojen ulosottokertymään jäänee vähäiseksi ehdotetun lain määräaikaisuuden vuoksi. Lisäksi esitys on perusteltu nykyisessä vaikeutuvassa taloudellisessa tilanteessa, vaikkakin pienituloisimpien ulosottovelallisten aseman parantaminen muilla keinoilla, kuten vapaakuukausien lisäämisellä, olisi tehokkaampaa. FA pitää tärkeänä, että lakimuutoksen taloudellisia vaikutuksia velallisten asemaan ja velkojen kertymiin seurataan ja selvitetään.

FA toteaa näkemyksensä, ettei velkojen ulosottokertymää pidä vähentää. Tehokas velkojansuoja on toimivan talouden peruskiviä. Maksumoraali heikentyisi, jos vastuuta veloista kevennettäisiin ilman, että velallinen käyttäisi ansaitsemiskykyään velkojen hyväksi. Suojaosuuden korottaminen tarkoittaisi velan maksun siirtymistä myöhemmään ajankohtaan. Vaikutusarvion mukaan suojaosuuden korottaminen merkitsisi ainakin joissain tapauksissa velan vanhentumisen seurauksena sitä, ettei saatavaa ehdittäisi periä kokonaisuudessaan. Tämä vähentäisi velkojen saamaa kokonaiskertymää.

FA nostaa lausunnossaan esiin sen, että eduskunnan käsittelyssä on parhaillaan HE 142/2022 ulosottokaaren muuttamisesta. Esityksen tavoitteena on helpottaa kaikkien pienituloisimpien ulosottovelallisten asemaa uudistamalla vapaakuukausijärjestelmää. HE 142/2022 pohjalla olevassa TEAS-selvityksessä arvioitiin erilaisia vaihtoehtoja pienituloisten ulosottovelallisten aseman parantamiseksi ja katsottiin, että suojaosuuden nostaminen takuueläkkeen tasolle ei olisi toimiva keino pienituloisten ulosottovelallisten aseman parantamiseksi. Suojaosuuden nostamisella ei myöskään katsota olevan positiivista vaikutusta työllisyyteen.

Kuluttajaliitto kannattaa ehdotettuja muutoksia. On tärkeää ja ajankohtaista tarkastella keinoja, joilla kuluttajien maksukyky turvataan. Suojaosuuden nostamisella saadaan kasvatettua velalliselle käteen jäävää rahaosuutta ja suurempaa käyttövaraa voidaan täten hyödyntää kasvaneisiin asumismenoihin ja kuluttajahintoihin. Lausuttavana oleva esitysluonnos ja HE 142/2022 vp muodostavat kokonaisuuden, jolla maksukyky voidaan turvata. Kuluttajaliitto kuitenkin kiinnittää huomiota Takuusäätiön lausunnossaan tuomiin huoliin suojaosuuden nostamisen vaikutuksista velan maksu-aikaan ja siten kokonaiskustannuksiin sekä mahdollisista vaikutuksista luotonmyöntökriteereihin tai luoton hintaan.

Pelastakaa lapset ry kannattaa ulosoton suojaosuuden määräaikaista korottamista. Ehdotettu lainmuutos tukee haavoittuvassa asemassa olevien perheiden hyvinvointia ja mahdollistaa pienituloisten perheiden selviytymistä arjessa inflaation nostaessa hintoja ja elinkustannuksia. Pelastakaa Lapset ry toteaa, että suojaosuuden tasoa olisi tärkeää tarkastella myös pidemmällä aikavälillä, eikä vain määräaikaaisesti, jolloin se turvaisi paremmin perheiden hyvinvointia. Lisäksi yhdistys katsoo, että olisi kannatettavaa tarkastella myös velallisen elatuksen varassa olevan oman lapsen ja puolison lapsen osalta laskettavan suojaosuuden nostoa saman aikaisesti velallisen suojaosuuden kanssa. Näin myös lapsen oikeudet olisi huomioitu toimenpiteessä, jonka avulla pyritään vahvistamaan hyvinvointia ja ostovoimaa.

Perusteluina näkemyksilleen Pelastajaa Lapset ry toteaa, että lapsilla on oikeus kasvuun, kehitykseen, turvalliseen kasvuympäristöön ja ihmissuhteisiin. Vanhemmat varmistavat perheissä näiden lapsen oikeuksien toteutumisen niillä resursseilla, joita

heillä on käytössään. Yhdistys kiinnittää huomiota siihen, että lapset, jotka kasvavat pienituloisissa ja taloudellisista haasteista kärsivissä perheissä, kärsivät usein pitkittyneistä ongelmista. Perheiden tukeminen lapsen oikeuksien näkökulmasta onkin erityisen merkityksellistä haastavissa elämäntilanteissa.

Professori Tuula Linna toteaa, että esityksen tarkoitusperät ovat kannatettavat ja ymmärrettävät. Suoja-osuuden korottamiseen liittyvien lukuisten haittavaikutusten estämiseksi olisi kuitenkin perustellumpaa, että ulosottovelallisten asemaa helpotettaisiin vapaakuukausjärjestelmän avulla. Sitä koskevat tarpeelliset muutokset tulisi tehdä nopeasti eduskunnassa HE 142/2022 vp käsittelyn yhteydessä.

STTK ry toteaa kannattavansa ehdotettua muutosta. STTK pitäisi kuitenkin perusteltuna, että suojaosuutta korotettaisiin pysyvästi, eikä vain määräaikaisesti.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry ilmoittaa kannattavansa ehdotettua muutosta.

Suomen Asianajajaliitto pitää tarpeellisena ja perusteltuna sitä, että ulosotossa olevien velallisten taloudellista ahdinkoa helpotetaan Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan seurauksena syntyneessä poikkeuksellisessa taloudellisessa tilanteessa. Suojaosuuden korotus on prosentuaalisesti varsin suuri, mutta tarkoitettu tilapäiseksi.

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että hallituksen esityksessä on pohdittu varsin kattavasti muutosehdotuksesta aiheutuvia taloudellisia seurauksia sekä velallisille että velkojille. Muutokset eivät itsestään selvästi ole velallisillekaan edullisia, vaikka käyttöön jäävien varojen määrä tilapäisesti kasvaa. Pidentyvät velkojen maksuajat yhdistettynä mahdollisesti nopeasti ja paljon kasvaviin korkoihin voivat pahentaa velallisten maksuvaikeuksia myöhemmin.

Ehdotettu muutos toiminee tilapäisenä ja nopeana apuna syntyneeseen taloustilanteeseen, jonka kehitystä on vielä vaikea arvioida. Mahdollista on, että nousevat hinnat ja korot ovat pitkäaikainen ongelma. Ulosoton suojaosuuden taso tulisi pyrkiä säätämään sellaiseksi, ettei sitä tarvitsisi muuttaa tilapäisratkaisuin. Harkittaessa suojaosuuden oikeaa tasoa on huomioitava velkojen oikeudet. Ulosotto ei saa muodostua niin velallisyntävälliseksi, että velkojen saatavien perintä kohtuuttomasti vaikeutuu. Lisäksi esitysluonnoksessakin todetulla tavalla on huomioitava, että ulosottovelkoja on hyvin monenlaisia tahoja.

Saatavien kertymien tasoa ja kertymien pienenemisen kerrannaisvaikutuksia luoton myöntämiseen, vuokramarkkinoihin ja työllisyyteen on syytä seurata tarkasti. Lain tilapäisen muutoksen vaikutuksista kannattaa tehdä perusteellinen vertaileva analyysi, jota hyväksi käyttäen voidaan suojaosuuden oikeasta tasosta ja muista velallisten asemaa helpottavista toimista myöhemmin tehtävän lainsäädännön pohjaksi saada tutkittua tietoa.

Suomen Lakimiesliitto ry toteaa ymmärtävänsä luonnoksen taustalla olevan tarkoituksen väliaikaisella toimella tukea kansalaisten ostovoimaa vallitsevassa tilanteessa. Suomen Lakimiesliitto on kuitenkin huolissaan muutoksen vaikutuksista muun muassa maksuhäiriömerkintöjen määrään, luottokelpoisuutensa menettävien velallisten määrään, ulosottoaikojen kokonaiskestoon ja korkokustannusten kasvuun. Yhteiskunnassa tavoitteena on samanaikaisesti pitkäaikaisvelallisten määrän vähentäminen ja maksukyvyttömyyden torjuminen. Suomen Lakimiesliitto toteaa, että kohonneista elinkustannuksista selviytymiseksi ulosottomenettelyssä annetaan velallisille ulosottoaareissa säädettyjä helpotuksia toistuvaistulon ulosmittauksessa, joita ovat ulosmittauksen määrän pienentäminen, ulosmittauksen lykkääminen ja vapaakuukaudet. Perustellumpaa olisikin kehittää ulosottovelallisen asemaa helpottavaa vapaakuukausijärjestelmää, jonka muutokset tulisi tehdä eduskunnan käsittelyssä olevan vapaakuukausijärjestelmää koskevan HE 142/2022 vp yhteydessä.

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry toteaa, että ulosottokaareen on jo hallituksen toimesta ehdotettu muutoksia siten, että velalliselle annettavia vapaakuukausia lisätään. Niissä tapauksissa, joissa velka tai sitä koskeva ulosottoeruste ehtii vanhentua ennen kuin velka tulee kokonaan maksetuksi, vapaakuukausien lisääminen merkitsee kokonaisuutena pienempää ulosmittauskertymää saatavalle. Suomessa voimassa oleva velan lopullisen vanhentumisen malli on kansainvälisesti vertaillen velalliselle poikkeuksellisen edullinen. Vapaakuukausiuudistukselle on jo suuria vaikutuksia velkoihin ja siitä aiheutuu velkojille lopullisia tappioita. Velallisten osalta vapaakuukausiuudistusta voidaan pitää isona ratkaisuna, joka tukee näiden ostovoimaa. Kahta samanaikaista uudistusta ei voida pitää velkojien kannalta kohtuullisena. Kumpikin uudistus vaikuttaisi täydellä teholla vuoteen 2023.

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry toteaa, että ulosottovelallisille olisi syytä korostaa, että saatavia voi missä vaiheessa tahansa maksaa vapaaehtoisesti ja lain sallimaa ulosmittausmäärää enemmän. Suojaosuuden nosto lisää ulosmittauksen ulkopuolelle jäävien ulosotossa olevien henkilöiden määrää ja siten myös maksuhäiriömerkintöjä luottotietorekisteriin. Se myös tarkoittaa viivästyskoron suurempaa kertymistä. Suojaosuuden nosto vaikuttaa myös muiden kuin ulosottovelkaisten pienituloisten lainansaantiin ja lainaehtoihin, koska luotonantajat arvioivat luottokelpoisuutta ottaen huomioon mahdollisuudet saada luotto tarvittaessa perityksi ulosottotoimin.

Suomen Ulosottoylitarkastajat ja -tarkastajat ry toteaa, että lakiehdotuksen tavoite on hyvä, mutta yhdistys ei kannata ehdotettua muutosta, vaan katsoo, että oikeusministeriössä tulisi tutkia muita keinoja velallisten ostovoiman kasvattamiseksi. Asiassa tulisi tarkastella, onko suojaosuuden nostaminen riittävän tehokas ja laajavaikutuksellinen menetelmä, jolla pyritään vastaamaan kohoaviin energia- ja elinkustannuksiin ja mitä mahdollisia negatiivisia seurauksia suojaosuuden nostamisesta on. Yhden vaihtoehdoisen keinon muodostaa samanaikaisesti vireillä oleva vapaakuukausiuudistus. Toinen, paremmin ostovoimaa lisäävä muutos olisi ulosmittaussäännösten muuttaminen esimerkiksi siten, että tulorajaulosmittauksessa suojaosuuden ylittävästä nettopalkan osasta ulosmitataan nykyisen 2/3:n sijaan 1/2.

Yhdistys toteaa, että lukuisissa tutkimuksissa on todettu, että suojaosuuden nostaminen on huono tapa parantaa velallisten asemaa: luottohäiriömerkintöjen määrä lisääntyy ja ulosottoprosessin kesto pitkittyy. Yhdistyksen mukaan Ulosottolaitoksessa on tällä hetkellä paljon pienvelallisia, joiden maksama kuukausittainen lyhennys velkoihinsa on alle 100 euroa. Näiden velallisten osalta ei uudistuksen myötä pystytä perimään suorituksia veloille lainkaan suojaosuuden noustessa reilulla 189 eurolla. Näille velallisille aiheutuu maksuhäiriömerkintä, vaikka ulosoton kautta hoidettava velka ei olisikaan kovin suuri. Maksuhäiriömerkinnällä on yksittäiselle henkilölle joka-päiväistä elämää merkittävästi hankaloittavia seuraamuksia. Merkinnän aiheuttamista erityisesti heikommassa asemassa oleville velallisille yleismaailmallisesta tilanteesta johtuen voidaan pitää kohtuuttomana.

Suomen Ulosottoylitarkastajat ja -tarkastajat kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettu määräaikainen uudistus ei kohtelee ulosotossa olevia velallisia samalla tavalla. Lakiehdotuksesta kärsivät pienituloiset velalliset maksuhäiriömerkintöjen myötä ja hyötyvät suurituloiset velalliset, joiden ostovoima kasvaa. Ulosotossa on suuri ryhmä velallisia, joiden ostovoima ei muutu millään tavalla suojaosuuden korottamisesta, vaikka heidänkin maksukyky on heikentynyt tässä maailmantilanteessa. Jos velallisen tulot (ilman huollettavia) ylittää tulevan tulorajan 1770 e/kk häneltä ulosmitataan nettotuloista edelleen 1/3 myös korotuksen jälkeen. Sen sijaan suurituloiset velalliset hyötyvät uudistuksesta - eli henkilöt, joiden ostovoima kestää tämänhetkisen maailmantilanteen. Suurituloisten ja keskituloisten nettopalkan raja kulkee tällä hetkellä 2784 eurossa/kk. Ilman huollettavia olevan velallisen nettopalkasta ulosmitataan 1/3. Mikäli nettopalkka ylittää 2784 euroa kuukaudessa, ulosmitataan ylitse menevältä osuudelta lisäksi 4/5, enintään kuitenkin puolet koko nettopalkasta. Uudistuksen myötä keski- ja suurituloisten nettopalkan raja nousee 3540 euroon/kk. Yhdistyksen mukaan tämä tarkoittaa sitä, että suurin osa tällä hetkellä suurituloisiksi luokiteltavista velallisista luokitellaan uudistuksen myötä keskituloisiin ja heidän maksamansa osuus nettopalkasta pienee. Todella suurituloisia velallisia, joihin lakiehdotuksen uudistus ei vaikuta millään tavalla, on vain murto-osa ulosoton velallista.

Yhdistys toteaa, että velalliskohtaisten seurausten lisäksi esitetyllä lakiehdotuksella on laajakantoisempia, valtion talouteen vaikuttavia negatiivisia seurauksia. Suojaosuuden korottamisen myötä vero- ja muiden julkisoikeudellisten saatavien perintämäärä laskee, mikä vaikuttaa negatiivisesti valtion talouteen. Velkojen aseman määräaikainen heikentäminen lisää luotto- ja rahoituskuluja, mikä omalta osaltaan lisää inflaatiota ja vaikeuttaa entuudestaan valtion talouden tilannetta.

Suomen velalliset ry kannattaa ehdotusta. Yhdistys toteaa, ettei tilapäisratkaisu kuitenkaan ole riittävä toimenpide, koska elinkustannukset ovat kohoneet ja tulevat yhä nousemaan. Suojaosuuden korotus pitäisi säätää jatkumaan pysyvästi myös vuoden 2023 jälkeen. Yhdistys katsoo lisäksi, että ehdotukseen tulisi liittää korko- ja toimenpidekulujen jäädyttäminen vuoden 2023 ajaksi, koska velkojen pidentyvät maksuajat yhdistettynä mittavaan korkojen nousuun voivat edistää velallisten maksuvaikeuksia myöhemmin.

Suomen Yrittäjät ry ilmoittaa, ettei sillä ole huomautettavaa esityksestä.

Takuusäätiö sr. toteaa kannattavansa esitettyä määräaikaista suojaosuuden korottamista. Sillä voidaan jossain määrin lisätä osan velalliskotitalouksien ostovoimaa. Jo pelkästään ruoan hinnan nousu aiheuttaa toimeentulovaikeuksia monille pienituloisille kotitalouksille. Bensan ja sähkön korkea hinta sekä asuntolainojen koronnousu voivat johtaa velkaantumiseen tai maksukyvyttömyyteen. Jotta estetään pitkäaikaiset negatiiviset vaikutukset yksittäisiin kuluttajiin ja kotitalouksiin, nyt on tarpeen tehdä mahdollisimman monia toimia sen välttämiseksi.

Takuusäätiö kiinnittää huomiota siihen, ettei muutos ei tuo helpotusta niin sanotusti keskituloisille. Ottaen huomioon, että tällä hetkellä kaikki elämisen ja asumisen kustannukset ovat nousussa, olisi tarpeen varmistaa, että huojennus kohdistuisi kaikkiin ulosottovelallisiin yhdenmukaisesti.

Suojaosuuden nosto auttaa tulovajeeseen nopeasti, mutta samalla pitkittää velan tulevista maksetuksi ja lisää velallisen maksettavaksi tulevia kokonaiskustannuksia. Velkatilanteen pitkittyessä, velallisille on tarpeen mahdollistaa ulospääsy ylivelkatilanteesta ohjaamalla heidät talous- ja velkaneuvonnan palveluihin ja tarvittaessa eri velkajärjestelyihin. Lukujen valossa käräjäoikeuksien myöntämä yksityishenkilön velkajärjestely on edelleen alikäytössä. Takuusäätiön velkajärjestelyjen kysyntä on kasvanut, mutta resurssien rajallisuuden vuoksi, ratkaisu ei ole nopeasti saatavilla.

Takuusäätiöön on tullut paljon kysymyksiä maksuhäiriömerkintöjen poistumisesta joulukuussa voimaan tulevan lainmuutoksen myötä. Tässä tilanteessa on tärkeää, että

ulosottovelalliselle olisi tarjolla tietoa ja neuvoja, miten omassa tilanteessa voi ja kannattaa toimia. Esimerkiksi vertailulaskelma, mitä ulosmittauksen pienentyminen vuodeksi vaikuttaa velanmaksun pituuteen ja hintaan. Ulosottovelallisten tilanteet voivat olla hyvinkin erilaisia. Osalla pienet asumismenot jättävät pelivaraa, toisilla taas taloutta voi tasapainottaa puolison hyvä mahdollisuus osallistua perheen menoihin. Erityisesti jos ulosotossa jäljellä oleva velkamäärä on maksukykyyn nähden pieni, velallisella voi olla motivaatio maksaa se nopeasti pois ja mahdollisesti saada luottotietonsa takaisin.

Takuusäätiö kiinnittää huomiota siihen, että ulosoton suojaosuuden korottamisella voi olla vaikutuksia luotonmyöntökriteereihin tai luoton hintaan, erityisesti pienituloisten osalta. Jos ulosmittaus ei ole mahdollinen, luotonantaja joutuu punnitsemaan riskit erityisen tarkasti.

Työeläkevakuuttajat TELA ry kannattaa esitystä.

Työttömien Keskusjärjestö ry kannattaa esitystä ja ehdottaa, että suojaosuutta nostetaisiin pysyvästi. Yhdistys toteaa, että suojaosan nostaminen on valtiolle kallein ratkaisu, mutta etenkin tässä poikkeuksellisessa taloustilanteessa olisi kohtuutonta, että ulosottovelallinen olisi heikommassa asemassa, kuin viimesijaisen perusturvan varassa oleva henkilö. Yhdistyksen näkemyksen mukaan esitys säästäisi kuntien toimeentulotukimenoja.

Työttömien Keskusjärjestö toteaa, että myös ulosmittauksen matemaattista kaavaa voitaisiin parantaa monin tavoin. Yksi vaihtoehto voisi olla lisätä neuvotteluvaraa taitekohdissa, joissa ulosmittaus porrastetusti kohtuuttomasti nostaisi perittäviä tuloja palkkatulojen noustessa, ja olisi käytännössä este työllistymiselle korkeampipalkkisiin tehtäviin. Yhdistyksen mukaan periaatteena olisi, että henkilöllä olisi neuvotteluvaraa siten, että hänen aina kannattaisi hakeutua korkeampipalkkisiin tehtäviin ilman, että hänen käytettävissä olevat tulot kohtuuttomasti heikentyisivät porrastuksen jälkeen. Ehtona olisi kuitenkin, että perittävä summa nousee palkan noustessa.

Työttömien Keskusjärjestön mukaan muitakin toimenpiteitä tarvitaan ylivelkaantumisen välttämiseksi. Yhdistys toteaa, että maksimikorkoa voitaisiin laskea ja perintäkulojen maksukattoa pienentää. Näillä toimenpiteillä ehkäistäisiin ylivelkaantumista mm. siten, että myönnettyjen riskipitoisten lainojen määrä vähenisi. Yhdistys toteaa, että riskiryhmässä olevat joutuisivat aiemmin maksuvaikeuksien kautta ulosottoon tai velkajärjestelyihin, ja perittävä ulosoton määrä vähenisi (ei syntyisi niin laajoja pikavippiyms. riskilainakierteitä). Oleellista on luoda järjestelmä, joka tunnistaa riskipitoisen lainakäyttäytymisen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja tarjoaa tilanteeseen inhimillisiä ratkaisuja.

Yksittäinen kansalainen toteaa antamassaan lausunnossa, että esitys on ajankohtainen ja realistinen. Lausunnonantajan näkemyksen mukaan lainmuutos edistäisi varmasti velallisten työllistymistä ja sen myötä enemmän velkoja tulisi maksetuiksi.